

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie

Bartosz Grabiec
Jerzy Brzeziński
Cezary Sobaniec

Wykład obejmuje wybrane zagadnienia z synchronizacji i jest kontynuacją poprzedniego wykładu, głównie zagadnień odnoszących się do synchronizacji zegarów fizycznych i logicznych, a także transakcji. Tematy poruszane w tym wykładzie są równie ważne i przydatne w kontekście synchronizacji w systemach rozproszonych.

Wykład składa się z trzech głównych części. W pierwszej części zajmiemy się algorytmami elekcji, które są bardzo istotne z punktu widzenia systemów rozproszonych, ponieważ są wykorzystywane w ramach innych algorytmów. Następnie przejdziemy do problematyki wzajemnego wykluczania. W trzeciej i ostatniej części wykładu poruszymy temat zakleszczeń w systemach rozproszonych.

Algorytmy elekcji

- Służą do wyboru specjalnego koordynatora w środowisku rozproszonym
- Decyzja musi być jednomyślna
- Identyfikatory pozwalają jednoznacznie odróżnić procesy

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (2)

Algorytmy rozproszone wymagają często specjalnego procesu, który będzie **koordynatorem** działań innych procesów. Do wyboru koordynatora stosuje się tzw. **algorytmy elekcji** (ang. *election algorithms*).

Do ustalenia koordynatora niezbędna jest możliwość rozróżnienia procesów, które biorą udział w elekcji. W tym celu założymy, również na potrzeby prezentowanych algorytmów, że każdy proces ma przypisaną pewną unikalną liczbę, pewnego rodzaju identyfikator. Liczba taka pozwala w najprostszym przypadku znaleźć koordynatora np. poprzez wybór największej wartości liczbowej. Ponadto przyjmujemy, że każdy proces zna identyfikatory pozostałych procesów.

Prezentowane dalej algorytmy zasadniczo różnią się jedynie sposobem lokalizacji koordynatora. Poprawny algorytm elekcji powinien zapewnić, że jeżeli został wybrany proces-koordynator, to zgodziły się na to wszystkie inne procesy.

Algorytm tyrana

- Kiedy proces zauważy, że koordynator nie odpowiada:
 - 1) Proces P wysyła wiadomość *ELEKCJA* do wszystkich procesów z wyższą liczbą
 - 2) Jeżeli nikt nie odpowiada, P wygrywa i staje się koordynatorem
 - 3) Jeżeli odpowie proces z wyższym numerem, to on przejmuje kontrolę i wykonuje dalej algorytm elekcji

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (3)

Algorytm tyrana (ang. *bully algorithm*) jest pierwszym z dwóch algorytmów elekcji, które zaprezentujemy.

Kiedy proces zauważy, że koordynator nie odpowiada już na żądania, rozpoczyna elekcję.

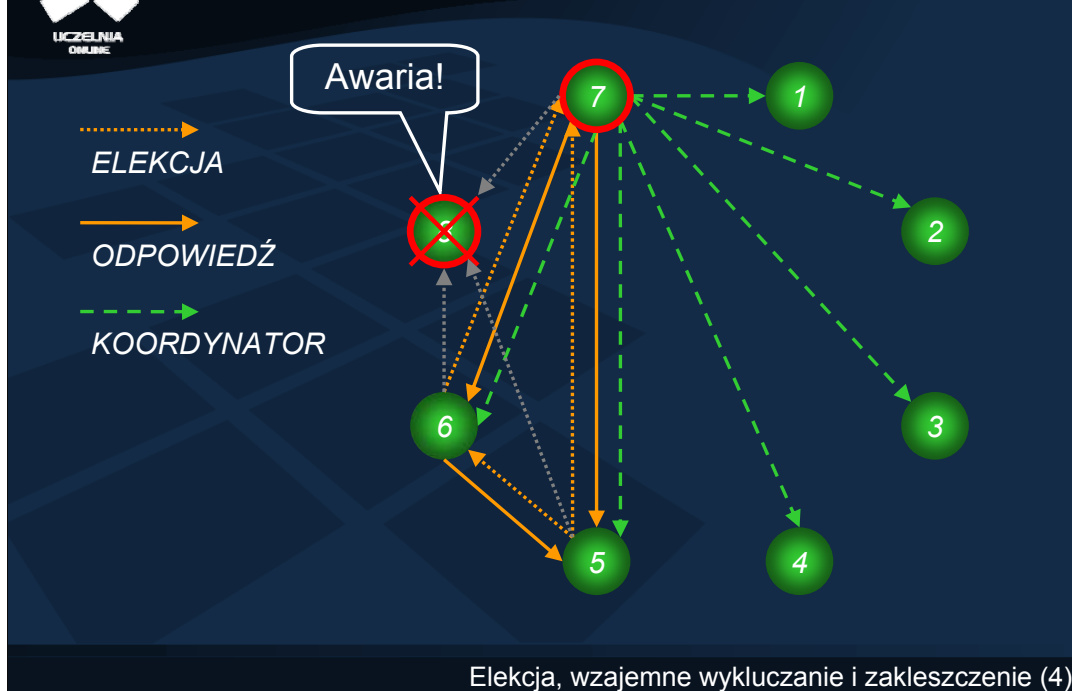
Proces P wysyła wiadomość *ELEKCJA* do wszystkich procesów z wyższą liczbą. Jeżeli nikt nie odpowiada, P wygrywa elekcję i staje się koordynatorem. Jeżeli natomiast odpowie jeden z procesów o wyższej liczbie, to ten proces przejmuje zadanie.

W dowolnym momencie proces może otrzymać wiadomość *ELEKCJA* od jednego z procesów o niższej liczbie. Kiedy taka wiadomość dotrze, odbiorca odsyła z powrotem do nadawcy wiadomość potwierdzającą, że działa i przejmuje kontrolę. Odbiorca podtrzymuje wtedy proces elekcji, jeżeli jej nie przeprowadzał do tej pory.

W końcu wszystkie procesy za wyjątkiem jednego zaprzestają elekcji i właśnie ten jedyny proces staje się koordynatorem. Ogłasza on następnie swoje zwycięstwo poprzez rozesłanie do wszystkich procesów wiadomości z informacją, że jest nowym koordynatorem.

Algorytm tyrana – przykład

Na powyższej ilustracji znajduje się przykład wykonania algorytmu elekcji dla 8 procesów. Procesy oznaczone są kolejno numerami od 1 do 8.

Proces 8., który był do tej pory koordynatorem ulega awarii. Zauważył to proces 5., który rozpoczyna w tym momencie algorytm elekcji. Robi to rozsyłając do procesów o wyższych numerach (6, 7, 8) wiadomość *ELEKCJA*. Te odsyłają mu *ODPOWIEDZ*, w celu powiadomienia go, że przejmują kontrolę nad algorytmem elekcji (za wyjątkiem 8., który nie działa). Następnie proces 6. i 7. wysyłają zapytanie do procesów o wyższych od siebie numerach. W ten sposób proces 7. nie otrzymuje żadnej odpowiedzi i zostaje koordynatorem, o czym informuje pozostałe procesy rozsyłając wiadomość *KOORDYNATOR*.

Algorytm pierścieniowy

- Algorytm używa struktury pierścienia
- Kiedy proces zauważy, że koordynator nie funkcjonuje:
 1. Wysyła do sąsiada wiadomość *ELEKCJA* z numerem swojego procesu itd.
 2. Gdy wiadomość okąży pierścień i wróci do inicjatora, jej typ zmieniany jest na *KOORDYNATOR* i okąży jeszcze raz cały pierścień, aby powiadomić kto został koordynatorem

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (5)

Kolejnym prezentowanym algorytmem elekcji jest algorytm pierścieniowy.

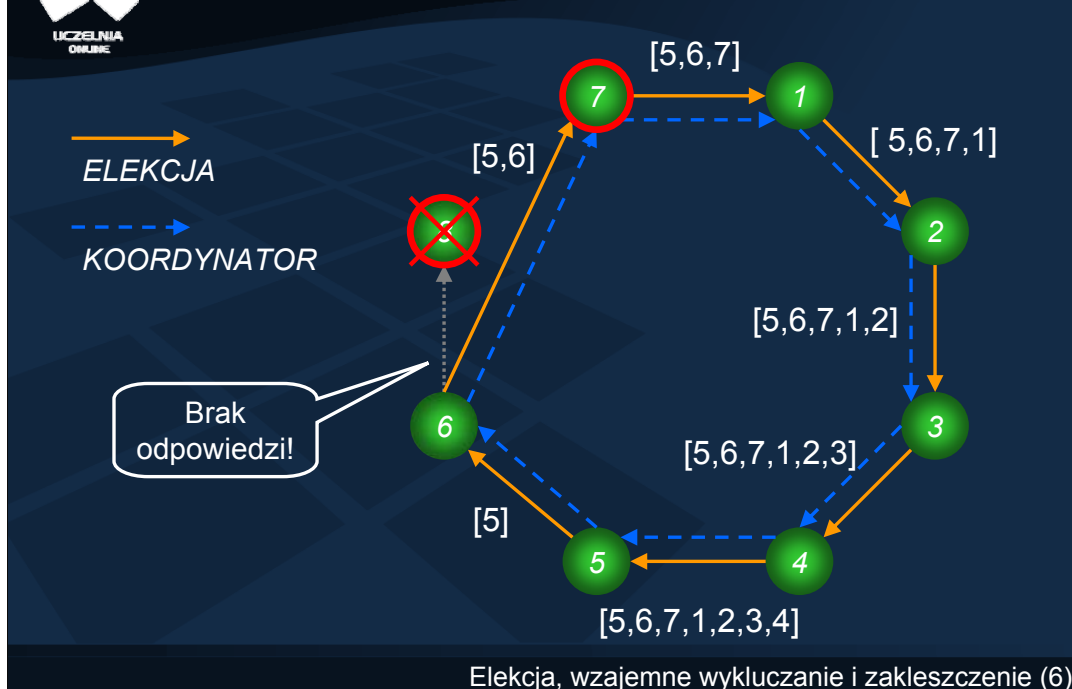
Algorytm używa pierścienia, ale bez żetonu, który często występuje w algorytmach tego typu.

Gdy jakiś proces zauważy, że koordynator nie funkcjonuje, konstruuje wiadomość *ELEKCJA* zawierającą jego własny numer i wysyła ją do swojego następcy. Ten z kolei dodaje do listy w otrzymanej wiadomości swój numer i wysyła do swojego następcy itd. Dodanie numeru przez proces oznacza, że bierze on udział w wyborach, jako jeden z kandydatów na koordynatora.

Ostatecznie wiadomość dociera z powrotem do procesu który ją zapoczątkował. Typ wiadomości jest zmieniany na *KOORDYNATOR* i wiadomość puszczana jest w obieg jeszcze raz. Tym razem jednak w celu powiadomienia wszystkich procesów, kto jest koordynatorem (proces na liście o największym numerze).

Algorytm pierścieniowy – przykład

Prześledzimy teraz wykonanie pierścieniowego algorytmu elekcji dla 8 procesów. Załóżmy, że proces 8. był koordynatorem i uległ nagle awarii. Zauważył to proces 5., który rozpoczyna algorytm elekcji i wysyła wiadomość *ELEKCJA*, z dołączonym swoim numerem, do następnego procesu w pierścieniu. Proces, który odbierze wiadomość elekcja dołącza swój numer i przesyła dalej wiadomość do sąsiedniego procesu w pierścieniu. Wiadomość *ELEKCJA* jest przesyłana do momentu, aż nie dotrze do procesu 5. Ten oblicza ze wszystkich otrzymanych numerów największy dostępny i wysyła wiadomość *KOORDYNATOR*, która okrąży pierścień i powiadamia pozostałe procesy, że proces 7. zostaje nowym koordynatorem.

Wzajemne wykluczanie

- Wzajemne wykluczenie zapewnia procesom ochronę przy dostępie do zasobów, daje im np. gwarancję, że jako jedyne będą mogły z niego korzystać
- Typy algorytmów:
 - Podejście scentralizowane
 - Algorytmy rozproszone
 - algorytm Lamporta, algorytm Ricarta i Agrawali, algorytm Maekawy
 - Algorytmy bazujące na żetonie
 - algorytm Suzuki-Kasami, algorytm Raymonda

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (7)

Kolejnym problemem jakim się zajmiemy jest wzajemne wykluczanie. Temat wzajemnego wykluczania wywodzi się ze sposobu programowania systemów z wieloma procesami. Do tego celu wykorzystuje się sekcje krytyczne, które na czas wykonywania operacji na pewnych zasobach, zapewniają procesom wzajemne wykluczanie. Gdy proces wchodzi do sekcji krytycznej, może mieć pewność, że jakiś inny proces nie wejdzie do niej w tym samym czasie.

Wzajemne wykluczanie jest ważne także w systemach jednoprocessorowych, jednakże dalej zajmiemy się algorytmami, które są częściej stosowane w systemach rozproszonych.

Podjęcie scentralizowane

1. Jeden proces jest wybierany jako koordynator
2. Proces P , który chce wejść do sekcji krytycznej wysyła wiadomość do koordynatora
3. Jeżeli inny proces nie przebywa aktualnie w danej sekcji krytycznej, odsyła pozwolenie do P
4. Po otrzymaniu pozwolenia P wchodzi do sekcji krytycznej
5. Jeżeli w tym samym czasie do tej samej sekcji krytycznej chce się dostać inny proces, jego prośba jest rozpatrywana później lub otrzymuje wiadomość odmowną

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (8)

Spośród dostępnych procesów jeden wybierany jest jako koordynator. Kiedykolwiek proces chce wejść do sekcji krytycznej wysyła informację z żądaniem do koordynatora, określając do której sekcji krytycznej chce wejść i pytając zarazem o pozwolenie. Jeżeli w danej chwili żaden z procesów nie jest w tej sekcji krytycznej, koordynator odsyła odpowiedź udzielającą pozwolenia. Kiedy odpowiedź dotrze, proces, który ubiegał się o wejście do sekcji krytycznej, uruchamia ją. Natomiast gdy inny proces zapyta o pozwolenie na wejście do tej samej sekcji krytycznej, koordynator po prostu wstrzymuje się z odpowiedzią, blokując w ten sposób proces, który czeka na odpowiedź. Ewentualnie może np. odesłać odpowiedź z odmową wejścia do sekcji krytycznej.

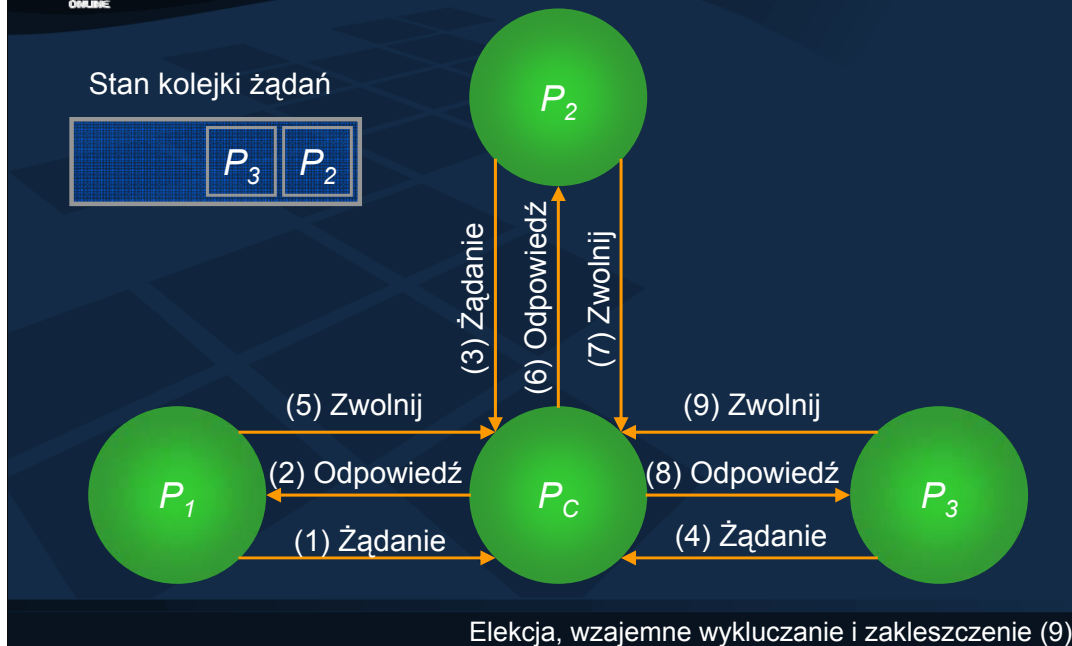
Algorytm ten posiada kilka istotnych własności.

Jest sprawiedliwy w tym sensie, że procesy są obsługiwane są zgodnie z kolejnością żądań. Dodatkowo każdy z procesów w końcu, będzie mógł uruchomić swoją sekcję krytyczną. Innymi słowy algorytm nie powoduje zagłodzenia. Jest prosty w implementacji. Proces wejścia do sekcji krytycznej wymaga tylko trzech wiadomości.

Wadą algorytmu jest scentralizowany koordynator, który może ulec awarii.

Podejście scentralizowane – przykład

Niech proces P_c będzie koordynatorem, który kontroluje sekcje krytyczne. Załóżmy, że proces P_1 chce wejść do sekcji krytycznej i wysyła żądanie do P_c . Ponieważ w danej sekcji krytycznej nikogo aktualnie nie ma, P_c odsyła odpowiedź z pozwoleniem na wejście do sekcji krytycznej do P_1 . Następnie okazuje się, że procesy P_2 i P_3 również zgłaszają zapotrzebowanie na sekcję krytyczną, która jest aktualnie zajęta przez P_1 . W związku z tym P_2 i P_3 zostają umieszczone w kolejce do późniejszego rozpatrzenia po zwolnieniu sekcji krytycznej przez P_1 . Gdy P_1 zakończyło wykonywanie sekcji krytycznej odsyła do P_c wiadomość zwalnającą, po czym P_c odsyła pozwolenie kolejnemu procesowi w kolejce oczekujących na sekcję krytyczną (proces P_2). Po zwolnieniu sekcji przez P_2 , dostęp do niej uzyskuje P_3 .

Algorytm Lamporta – wprowadzenie

- Wykorzystuje mechanizm synchronizacji zegarów Lamporta
- **Zbiór żądań** – zbiór procesów, od których wymagane są pozwolenia na wejście do sekcji krytycznej
- Zbiór żądań w algorytmie Lamporta jest zbiorem wszystkich procesów
- Każdy proces przechowuje kolejkę żądań sekcji krytycznej uszeregowanych według znaczników czasowych

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (10)

Lamport był pierwszym, który podał rozproszony algorytm wzajemnego wykluczania, jako przykład zastosowania wymyślonego przez siebie schematu synchronizacji zegarów.

Jako R_i oznaczmy **zbiór żądań** (ang. *request set*) procesu P_i , tzn. zbiór procesów, od których P_i wymaga pozwolenia, kiedy chce się dostać do sekcji krytycznej. W algorytmie Lamporta zbiór żądań każdego procesu jest zbiorem wszystkich innych procesów. Każdy proces P_i utrzymuje kolejkę *kolejka_żądań(i)*, która zawiera żądania wejścia do sekcji krytycznej uszeregowane według ich znaczników czasowych. Algorytm ten wymaga, aby wiadomości dostarczane były pomiędzy każdą parą procesów w kolejności FIFO (ang. *First In, First Out* – pierwszy na wejściu, pierwszy na wyjściu).

Algorytm Lamporta

- 1) Żądanie sekcji krytycznej w procesie P_i
 - wysłanie żądania ze znacznikiem czasu $(ts(i),i)$ do wszystkich procesów ze zbioru R_i
 - dodanie żądania do kolejki (również lokalnie)
 - odesłanie odpowiedzi ze znacznikami czasu
- 2) Wejście do sekcji krytycznej, gdy:
 - odpowiedzi od wszystkich procesów P_j mają znaczniki czasowe $(ts(j),i)$ większe od znacznika żądania
 - żądanie to jest na początku kolejki procesu żądającego
- 3) Zwalnianie sekcji krytycznej
 - wysłanie wiadomości *ZWOLNIJ* do innych procesów
 - usunięcie żądania z początku kolejki

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (11)

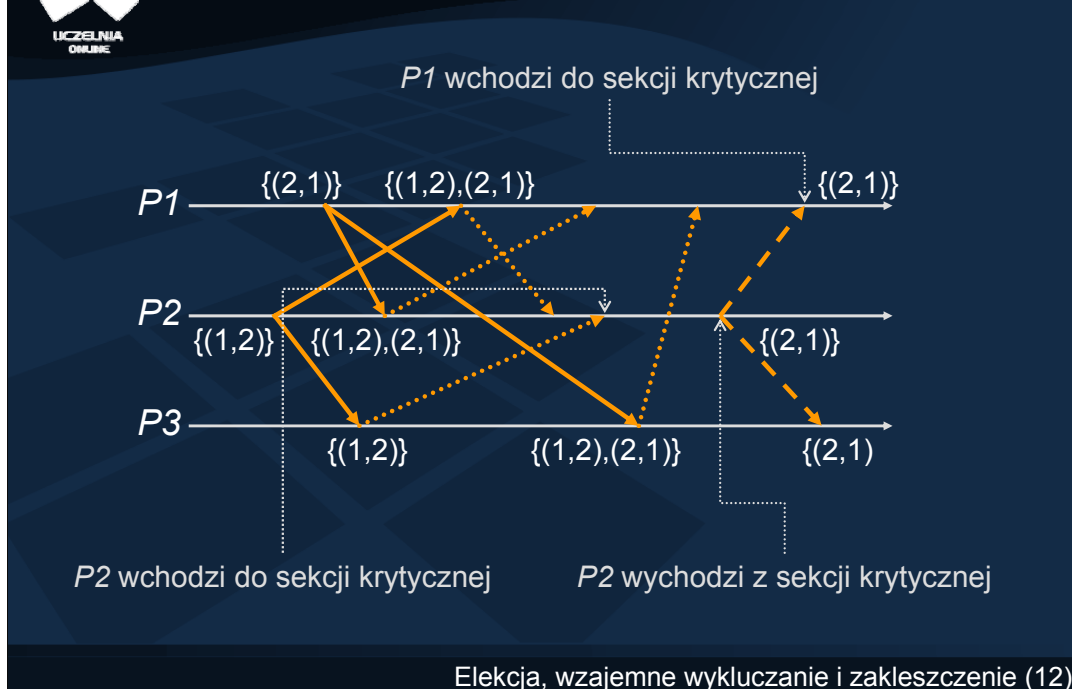
Gdy proces P_i zamierza wejść do sekcji krytycznej, wysyła wiadomość z żądaniem do wszystkich procesów, które znajdują się wewnątrz jego zbioru żądań R_i . Następnie umieszcza żądanie w swojej kolejce żądań ($ts(i)$ jest znacznikiem czasowym żądania procesu P_i). Gdy proces P_j otrzyma żądanie od procesu P_i , odsyła *ODPOWIEDŹ* oznaczoną znacznikiem czasowym do procesu P_i i umieszcza żądanie procesu P_i w swojej kolejce żądań. Proces P_i rozpoczyna wykonywanie sekcji krytycznej, gdy spełnione są dwa następujące warunki: 1) proces P_i otrzymał wiadomość ze znacznikiem czasowym większym niż $(ts(i), i)$ od wszystkich innych procesów oraz 2) żądanie procesu P_i jest na początku jego własnej kolejki żądań

Po wyjściu z sekcji krytycznej proces P_i usuwa żądanie ze swojej kolejki żądań i wysyła wiadomości *ZWOLNIJ* oznaczoną znacznikiem czasowym do wszystkich procesów, znajdujących się w jego zbiorze żądań. Jeżeli proces P_j otrzyma wiadomość zwolnij od procesu P_i , usuwa żądanie P_i ze swojej kolejki żądań.

Kiedy proces usuwa pewne żądanie ze swojej kolejki żądań, jego własne żądanie może pojawić się na początku kolejki, umożliwiając mu wejście do sekcji krytycznej. Algorytm wykonuje żądania wejścia do sekcji krytycznej w rosnącym porządku i zgodnie z ich znacznikami czasowymi.

Algorytm Lamporta – przykład

Prześledzimy teraz działanie algorytmu Lamporta na przykładzie 3 procesów. Proces $P2$ chce wykonać sekcję krytyczną i wysyła żądanie oznaczone znacznikiem czasu (1, 2) do procesów $P1$ oraz $P3$. W międzyczasie do sekcji krytycznej chce wejść również proces $P1$ i również wysyła żądania ze znacznikiem (2, 1) do pozostałych procesów $P2$ oraz $P3$. Odpowiednie procesy odsyłają odpowiedzi opatrzone znacznikami czasowymi tzn. $P1$ i $P3$ do $P2$, a $P2$ i $P3$ do $P1$. W tym momencie procesy $P1$ i $P2$ otrzymały wszystkie niezbędne odpowiedzi, ale to proces $P2$ otrzymuje pozwolenie na wejście do sekcji krytycznej, ponieważ znacznik czasu jego żądania jest najmniejszy, a samo żądanie znalazło się na początku kolejki. Po wyjściu z sekcji krytycznej $P2$ wysyła wiadomość zwalniającą do $P1$ oraz $P3$. Po otrzymaniu tej wiadomości żądanie $P1$ znajduje się na szczycie jego kolejki i $P1$ może wejść do sekcji krytycznej.

Algorytm Ricarta i Agrawali

- 1) Żądanie sekcji krytycznej
 - wysłanie do wszystkich żądania ze znacznikiem czasu
 - jeżeli nie w sekcji i nie wchodzi → odesłanie OK
 - jeżeli wchodzi i znacznik mniejszy → odesłanie OK
 - jeżeli znacznik większy lub w sekcji → dodanie do kolejki
- 2) Wejście do sekcji krytycznej pod warunkiem, że dotarły odpowiedzi od wszystkich procesów ze zbioru R_i
- 3) Zwalnianie sekcji krytycznej
 - wysłanie odpowiedzi na wszystkie wstrzymane żądania

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (13)

Algorytm Ricarta i Agrawali jest zoptymalizowaną wersją algorytmu Lamporta, która odbywa się bez wiadomości ZWOLNIJ (sekcję krytyczną) poprzez sprytnie połączenie ich z wiadomościami typu ODPOWIEDŹ.

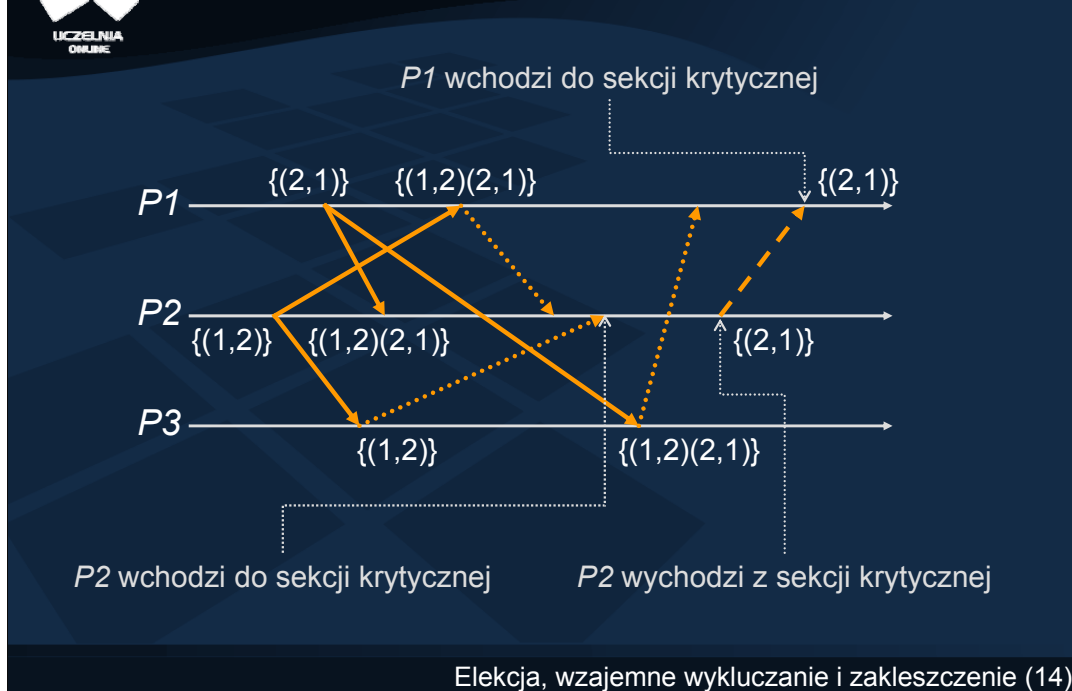
Gdy proces P_i chce wejść do sekcji krytycznej, wysyła wiadomość z żądaniem oznaczoną znacznikiem czasowym do wszystkich procesów, które znajdują się w jego zbiorze żądań. W momencie gdy proces P_j otrzyma żądanie od procesu P_i , wysyła odpowiedź do procesu P_i pod warunkiem, że nie zachodzi jedna z następujących sytuacji: 1) proces P_j wykonuje sekcję krytyczną, 2) proces P_j żąda wykonania sekcji krytycznej, a znacznik czasowy jego żądania jest mniejszy niż znacznik czasowy żądania procesu P_i . Jeżeli zachodzi, któraś z tych dwóch sytuacji, żądanie procesu P_i jest odkładane i trafia do kolejki żądań w procesie P_j .

Proces P_i wchodzi do sekcji krytycznej po otrzymaniu wiadomości ODPOWIEDŹ od wszystkich procesów, które są w jego zbiorze R_i . W chwili kiedy proces P_i kończy wykonywanie sekcji krytycznej wysyła odpowiedzi na wszystkie odłożone wcześniej żądania, a następnie usuwa je z kolejki.

Odpowiedzi na żądania procesu blokowane są tylko przez procesy, które ubiegają się o wejście do sekcji krytycznej i mają wyższy priorytet tzn. mniejszy znacznik czasowy. W ten sposób, gdy proces odsyła wiadomość typu odpowiedź na wszystkie odroczone żądania, proces, który ma kolejny najwyższy priorytet żądania, otrzymuje ostatnią niezbędną odpowiedź i wchodzi do sekcji krytycznej. Innymi słowy sekcje krytyczne w algorytmie Ricarta i Agrawali wykonywane są w kolejności zgodnej z wartościami znaczników czasowych ich żądań.

Algorytm Ricarta i Agrawali – przykład

Rozpatrzmy przykład wykonania algorytmu Ricarta i Agrawali dla 3 procesów. Algorytm początkowo przebiega podobnie jak w przypadku przykłady dla algorytmu Lamporta. Dwa procesy $P1$ oraz $P2$ wysyłają żądania na wejście do sekcji krytycznej. $P3$ odsyła odpowiedzi do $P1$ i $P2$, $P1$ odsyła odpowiedź do $P2$. W międzyczasie $P2$, otrzymało wszystkie niezbędne odpowiedzi i jego własne żądanie znalazło się z najmniejszym znacznikiem na szczycie lokalnej kolejki, wchodzi do sekcji krytycznej. Dopiero po wyjściu z sekcji krytycznej $P2$ odsyła odpowiedź do $P1$, które może wtedy wejść do sekcji krytycznej.

Algorytm Maekawy – wprowadzenie

- Algorytm Maekawy różni się od poprzednich algorytmów
 - 1) Jeżeli proces chce wejść do sekcji krytycznej, potrzebuje pozwolenia tylko od pewnego podzbioru wszystkich procesów
 - 2) Proces może naraz wysłać tylko jedną odpowiedź

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (15)

Algorytm Maekawy różni się od typowych algorytmów wzajemnego wykluczania. Świadczą o tym głównie dwie jego własności.

Po pierwsze proces, który chce wejść do sekcji krytycznej, nie żąda pozwolenia od wszystkich procesów, ale tylko od pewnego ich podzbioru. Jest to znacząco różne podejście w stosunku do algorytmu Lamporta i algorytmu Ricarta i Agrawali, gdzie wszystkie procesy uczestniczą w rozwiązywaniu konfliktu. W algorytmie Maekawy zbiory procesów, do których wysyłane są żądania, wybierane są w taki sposób, aby iloczyn dowolnych dwóch różnych zbiorów był zbiorem niepustym. W rezultacie tego każda para procesów, posiada proces, który pośredniczy między nimi w rozwiązywaniu ewentualnych konfliktów.

Po drugie w algorytmie Maekawy dowolny proces może wysłać naraz tylko jedną odpowiedź. Ponadto procesowi wolno wysłać odpowiedź tylko po otrzymaniu wiadomości typu *ZWOLNIJ*, która dotyczy poprzedniej wiadomości *ODPOWIEDŹ*. Z tego powodu proces P_i , zanim wejdzie do sekcji krytycznej, blokuje wszystkie pozostałe procesy, które razem z nim należą do pewnego podzbioru procesów oznaczonego przez R_i (zwanego dalej również podzbiorem żądań procesu P_i).

Konstrukcja zbioru żądań w alg. Maekawy

Warunki, które musi spełnić zbiór żądań (N – liczba procesów):

M1: $(\forall i \neq j : 1 \leq i, j \leq N :: Ri \cap Rj \neq \emptyset)$.

M2: $(\forall i : 1 \leq i \leq N :: Si \in Ri)$

M3: $(\forall i : 1 \leq i \leq N :: |Ri| = K)$

M4: Dowolny proces Pj zawarty jest w K zbiorach Ri , $1 \leq i, j \leq N$

Maekawa ustalił następującą relację pomiędzy N i K :

$$N = K(K-1)+1$$

Relacja ta daje:

$$|Ri| = \text{sqrt}(N)$$

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (16)

Konstrukcja zbioru żądań w algorytmie Maekawy wymaga, aby spełnionych było kilka warunków.

Ponieważ istnieje co najmniej jeden wspólny proces pomiędzy podzbiorem żądań dowolnych dwóch procesów (warunek $M1$), każda para procesów posiada wspólny proces, który pośredniczy w rozwiązywaniu konfliktów pomiędzy nimi. W danej chwili proces może posiadać co najwyżej jedną zaległą wiadomość typu **ODPOWIEDŹ**. Oznacza to, że gdy przychodzi żądanie wejścia do sekcji krytycznej, proces udziela pozwolenia na jej wykonanie, jeżeli nie udzielił go wcześniej jakiemuś innemu procesowi. W ten sposób zapewnione jest wzajemne wykluczanie.

Warunki $M1$ i $M2$ są niezbędne dla poprawności, podczas gdy warunki $M3$ i $M4$ wprowadzają inne pożądane cechy algorytmu. Warunek $M3$ określa równy rozmiar podzbiorów żądań wszystkich procesów. Oznacza to, że wszystkie procesy powinny wykonywać, równą ilość pracy, w celu wzajemnego wykluczania. Warunek $M4$ wymusza, aby dokładanie ta sama liczba procesów żądała pozwolenia od dowolnego procesu. Innymi słowy wszystkie procesy ponoszą odpowiedzialność za udzielania pozwolenia innym procesom.

Algorytm Maekawy

- 1) Żądanie sekcji krytycznej
 - Wysłanie przez P_i żądania do wszystkich procesów w R_i
 - Odesłanie odpowiedzi lub odłożenie żądania do kolejki
- 2) Wejście do sekcji po otrzymaniu odpowiedzi od wszystkich procesów ze zbioru R_i
- 3) Zwalnianie sekcji krytycznej
 - Wysłanie wiadomości **ZWOLNIJ** do wszystkich procesów z R_i
 - Wysłanie odpowiedzi do kolejnych procesów, które są w kolejce

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (17)

W pierwszym kroku algorytmu wzajemnego wykluczania Maekawy proces P_i , który ubiega się o wejście do sekcji krytycznej, rozsyła **ŻĄDANIE**(i) do wszystkich procesów, od których wymaga pozwolenia (procesy ze zbioru żądań R_i procesu P_i).

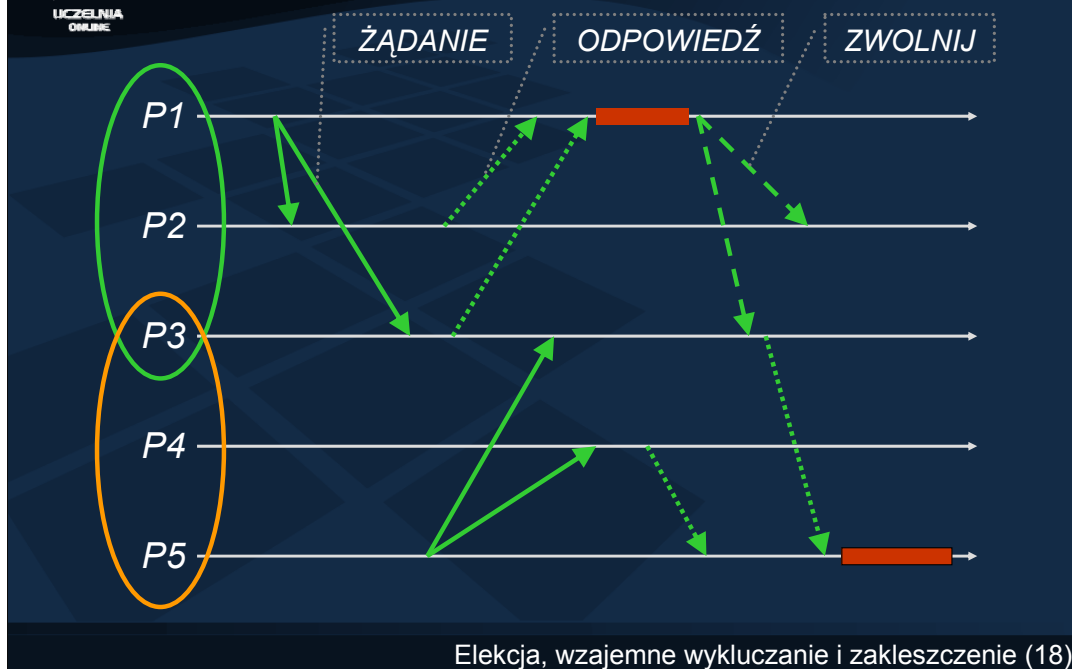
Kiedy proces P_j otrzyma komunikat **ŻĄDANIE**(i), wysyła **ODPOWIEDŹ**(j) do procesu P_i pod warunkiem, że nie wysłał już komunikatu z odpowiedzią od czasu otrzymania ostatniej wiadomości **ZWOLNIJ**. W przeciwnym wypadku komunikat z żądaniem trafia do kolejki, w celu jego późniejszego rozpatrzenia.

W momencie kiedy proces P_i otrzyma komunikaty typu **ODPOWIEDŹ** od wszystkich procesów ze zbioru R_i , może uruchomić swoją sekcję krytyczną.

Po wykonaniu sekcji krytycznej, proces P_i wysyła wiadomości **ZWOLNIJ**(i) do wszystkich procesów w R_i . W wypadku kiedy proces P_j otrzyma komunikat **ZWOLNIJ**(i) od procesu P_i , wysyła **ODPOWIEDŹ** do następnego oczekującego procesu, który jest w jego kolejce i usuwa go z niej. Jeżeli kolejka jest pusta, wtedy proces aktualizuje swój stan, tak aby odzwierciedlał fakt, iż proces nie wysłał żadnego komunikatu **ODPOWIEDŹ**.

Algorytm Maekawy – przykład

Na ilustracji przedstawiono działanie algorytmu Maekawy dla 5 procesów. Mamy tu dwie grupy procesów: $\{P1, P2, P3\}$ oraz $\{P3, P4, P5\}$. Wspólnym procesem dla obu zbiorów jest proces $P3$.

Proces $P1$ żąda wejście do sekcji krytycznej i wysyła do wszystkich procesów $\{P2, P3\}$ wewnątrz swojego zbioru żądań **ŻĄDANIE**. Procesy $P2$ i $P3$, ponieważ nikomu wcześniej nie przydzieliły pozwolenia na wejście do sekcji krytycznej, odsyłają do $P1$ pozwolenie na wejście do sekcji krytycznej (**ODPOWIEDŹ**). $P1$ wchodzi do sekcji krytycznej. W tym czasie do sekcji krytycznej chce się również dostać proces $P5$ i wysyła **ŻĄDANIE** do procesów ze swojego zbioru żądań $\{P3, P4\}$. Ponieważ $P3$ przydzieliło wcześniej już pozwolenie na wejście do sekcji krytycznej $P1$, w danym momencie nie może odesłać odpowiedzi do $P5$. Natomiast $P4$ wysyła odpowiedź do $P5$.

Po zakończeniu sekcji krytycznej $P1$, wysyła wiadomość **ZWOLNIJ** do procesów $P2$ oraz $P3$. $P3$ z kolei może już odesłać odpowiedź do $P5$. $P5$ wchodzi do sekcji krytycznej.

Algorytm Suzuki-Kasami – wprowadzenie (1)

- W algorytmie Suzuki-Kasami wykorzystywany jest żeton, o który ubiegają się procesy chcące wejść do sekcji krytycznej
- Proces, który posiada żeton może wchodzić do sekcji krytycznej do czasu, gdy nie poprosi o niego inny proces
- Pojawiają się problemy, co zrobić ze:
 - starymi (przedawnionymi) żądaniem
 - zaległymi żądaniem

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (19)

W algorytmie, który zaproponowali Suzuki i Kasami, jeżeli proces próbuje się dostać do sekcji krytycznej i nie ma żetonu, rozsyła wiadomość z żądaniem o żeton do wszystkich innych procesów. Proces, który posiada żeton, wysyła go do procesu, który go żądał po otrzymaniu wiadomości **ŻĄDANIE**. Jeżeli proces otrzyma wiadomość z żądaniem w trakcie wykonywania sekcji krytycznej, wysyła żeton chwilę po tym jak wyjdzie z sekcji krytycznej. Proces, który posiada żeton może wchodzić do sekcji krytycznej dopóty dopóki nie odeśle żetonu innemu procesowi.

Głównymi problemami projektowymi w tym algorytmie są: rozróżnianie przedawnionych żądań od bieżących oraz określenie, który proces ma zaległe żądanie sekcji krytycznej.

Algorytm Suzuki-Kasami – wprowadzenie (2)

- Problem przedawnionych żądań
 - Żądania mają postać $\text{ŻĄDANIE}(j, n)$, gdzie n oznacza, że proces P_j żąda n -tego wykonania sekcji krytycznej
 - $RNi[1..N]$ jest tablicą przechowywaną przez proces P_i ; $RNi[j]$ oznacza największą liczbę porządkową otrzymaną w żądaniu od procesu P_j
 - $\text{ŻĄDANIE}(j, n)$ otrzymane przez P_i jest przedawnione jeżeli $RNi[j] > n$
 - Po otrzymaniu przez P_i wiadomości $\text{ŻĄDANIE}(j, n)$, $RNi[j] = \max(RNi[j], n)$

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (20)

Przedawnione żądania są rozróżniane od bieżących w następujący sposób. Wiadomość typu ŻĄDANIE procesu P_j ma postać $\text{ŻĄDANIE}(j, n)$, gdzie $n = 1, 2, \dots$ jest liczbą porządkową, która wskazuje, że proces P_j żąda n -tego wykonania sekcji krytycznej. Proces P_i przechowuje tablicę liczb całkowitych $RNi[1..N]$, gdzie $RNi[j]$ jest największą liczbą porządkową otrzymaną do tej pory w żądaniu od procesu P_j . $\text{ŻĄDANIE}(j, n)$ otrzymane przez proces P_i jest przedawnione jeżeli $RNi[j] > n$. Kiedy proces P_i otrzymuje $\text{ŻĄDANIE}(j, n)$, to zmienia $RNi[j] := \max(RNi[j], n)$.

Algorytm Suzuki-Kasami – wprowadzenie (3)

- Problem zaległych żądań
 - Zaległe żądania określone są przy użyciu zawartości żetonu, który składa się z **kolejki żetonu Q** i **tablicy żetonu LN**
 - Q kolejka procesów żądających
 - LN jest tablicą o rozmiarze N , a $LN[j]$ oznacza liczbę porządkową ostatnio wykonanego żądania przez proces P_j
 - Tablica LN jest odpowiednio aktualizowana i na jej podstawie można stwierdzić, czy jakiś proces ma zaległe żądanie

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (21)

Procesy z zaległymi żądaniami sekcji krytycznej są określane przy użyciu zawartości żetonu. Żeton składa się z **kolejki żetonu Q** oraz **tablicy żetonu LN**, gdzie Q jest kolejką procesów żądających, natomiast LN jest tablicą o rozmiarze N , taką że $LN[j]$ jest liczbą porządkową żądania, które proces P_j wykonał jako ostatnie. Po wykonaniu swojej sekcji krytycznej, proces P_i aktualizuje $LN[i] := RN[i]$, aby wskazywało, że żądanie odpowiadające liczbie porządkowej $RNi[i]$ zostało spełnione. Tablica żetonu $LN[1..N]$ pozwala procesowi ustalić czy jakiś inny proces ma zaległe żądanie sekcji krytycznej. Zauważmy, że jeżeli dla procesu P_i mamy $RNi[i] = LN[i] + 1$, wtedy proces P_j jest w stanie żądania żetonu. Po wykonaniu sekcji krytycznej, proces sprawdza ten warunek dla wszystkich wartości j , żeby określić wszystkie procesy, które żądają żetonu oraz umieszcza ich identyfikatory w kolejce Q, jeżeli do tej pory ich tam nie ma. Następnie proces ten wysyła żeton do procesu, który znajduje się na początku kolejki Q.

Algorytm Suzuki-Kasami

- 1) Żądanie sekcji krytycznej
 - wysłanie przez proces żądania o żeton, jeżeli go nie ma
 - odesłanie wolnego żetonu
- 2) Wejście do sekcji po otrzymaniu żetonu
- 3) Zwalnianie sekcji krytycznej
 - aktualizacja tablicy oraz kolejki żetonu
 - wysłanie żetonu do następnego procesu w kolejce

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (22)

Algorytm składa się z następujących kroków. Jeżeli proces który żąda wejścia do sekcji krytycznej, nie posiada żetonu, zwiększa swoją liczbę porządkową, $RNi[i]$, i wysyła $ZADANIE(i, sn)$ do wszystkich innych procesów (sn jest zaktualizowaną wartością $RNi[i]$).

Gdy proces Pj odbierze tę wiadomość, zmienia $RNj[j]$ na $\max(RNj[j], sn)$. W wypadku kiedy Pj ma beczynny żeton, wysyła go do procesu Pi pod warunkiem, że $RNj[j] = LN[i] + 1$.

Kiedy proces Pi otrzymuje żeton, uruchamia sekcję krytyczną.

Po ukończeniu sekcji krytycznej, proces Pi wykonuje niniejsze czynności. Zmienia wartość elementu tablicy żetonu $LN[i]$ na $RNi[i]$. Dla każdego procesu Pj , którego identyfikatora nie ma w kolejce żetonu, dodaje jego identyfikator do tej kolejki, jeśli spełniony jest warunek $RNi[j] = LN[j] + 1$. Jeżeli kolejka żetonu nie jest pusta po powyższych aktualizacjach, to proces Pi usuwa identyfikator z początku kolejki i wysyła żeton do procesu oznaczonego tym identyfikatorem.

W ten sposób, po wykonaniu sekcji krytycznej, proces nadaje priorytet innym procesom z zaległymi żadaniami sekcji krytycznej (priorytet, który przewyższa jego bieżące żądania w toku).

Algorytm ten nie jest symetryczny, ponieważ proces zachowuje żeton nawet, jeśli sam nie żąda wejścia do sekcji krytycznej. Jest to przeciwieństwem koncepcji algorytmu symetrycznego autorstwa Ricarta i Agrawali, gdzie „żaden proces nie posiada prawa dostępu do swojej sekcji krytycznej, jeżeli nie było takiego żądania”.

Algorytm Raymonda – wprowadzenie

- Algorytm Raymonda używa struktury drzewa
- Korzeniem drzewa jest proces, który posiada żeton pozwalający na wejście do sekcji krytycznej
- Każdy proces dysponuje zmienną *posiadacz*, która wskazuje na kolejny proces na ścieżce prowadzącej do korzenia drzewa
- Struktura zmienia się dynamicznie w zależności od posiadacza żetonu
- Każdy proces w drzewie przechowuje kolejkę żądań sąsiednich procesów, które nie posiadały jeszcze żetonu

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (23)

W algorytmie Raymonda, który bazuje na drzewie, procesy są logicznie zorganizowane w postaci skierowanego drzewa, takiego, że jego krawędzie wskazują w kierunku procesu, posiadającego żeton (korzeń drzewa). Każdy proces ma lokalną zmienną *posiadacz*, która wskazuje na sąsiedni proces w skierowanej ścieżce do korzenia. Tym sposobem zmienna *posiadacz*, definiuje w procesach strukturę logicznego drzewa procesów. Jeśli podążymy za wartościami zmiennych *posiadacz* w procesach, zobaczymy że każdy proces znajduje się na skierowanej ścieżce prowadzącej do procesu z żetonem. Wartość *posiadacz* korzenia, wskazuje na niego samego.

Każdy proces P utrzymuje kolejkę FIFO, oznaczaną jako *kolejka_żądań*, która przechowuje żądania tych sąsiednich procesów, które wysłały żądanie do procesu P , ale nie wysłano do nich jeszcze żetonu.

Algorytm Raymonda (1)

1) Żądanie sekcji krytycznej

- wysłanie żądania wzdłuż ścieżki do korzenia i dodanie żądania do kolejki
- odebranie żądania, wstawienie go do kolejki i przesłanie dalej wzdłuż ścieżki do korzenia
- wysłanie żetonu przez korzeń do ubiegającego się procesu oraz aktualizacja zmiennej *posiadacz*
- odebranie żetonu, wyjęcie żądania z kolejki i wysłanie do procesu, który jest wskazany w tym żądaniu, aktualizacja zmiennej *posiadacz*

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (24)

Kiedy proces P_i chce wejść do sekcji krytycznej, wysyła **ŻĄDANIE** do procesu (wskazywany przez *posiadacza*), wzdłuż skierowanej ścieżki prowadzącej do korzenia, pod warunkiem że nie posiada żetonu i jego *kolejka_żądań* jest pusta. Następnie P_i dodaje swoje żądanie do swojej *kolejki_żądań(i)*. Należy zauważyć, że niepusta *kolejka_żądań* procesu oznacza, że wysłał on **ŻĄDANIE** do korzenia, które odnosi się do wpisu z początku kolejki.

Gdy proces P_j otrzyma **ŻĄDANIE**, umieszcza je w swojej kolejce i wysyła **ŻĄDANIE** wzdłuż skierowanej ścieżki do korzenia o ile nie wysłał jakiegoś innego **ŻĄDANIA** (które było następstwem otrzymanego wcześniej **ŻĄDANIA** i znalazło się w kolejce żądań).

W momencie gdy proces będący korzeniem drzewa (posiadacz żetonu), odbierze wiadomość z **ŻĄDANIEM**, wysyła żeton do procesu P_i , od którego otrzymał to **ŻĄDANIE**, a następnie zmienia zmienną *posiadacz*, tak aby wskazywała na proces P_i .

Kiedy proces P_k otrzyma żeton, usuwa wpis ze szczytu swojej *kolejki_żądań*, wysyła żeton do procesu P_j wskazywanego przez ten wpis oraz zmienia zmienną *posiadacz* na proces P_j . Jeśli w tym momencie *kolejka_żądań* jest niepusta, to proces wysyła **ŻĄDANIE** do procesu, który jest wskazany przez zmienną *posiadacz*.

Algorytm Raymonda (2)

- 2) Proces wchodzi do sekcji krytycznej pod warunkiem, że otrzymał żeton, a jego żądanie jest na szczycie jego kolejki żądań
- 3) Zwalnianie sekcji krytycznej
 - przesłanie żetonu i aktualizacja kolejki oraz zmiennej *posiadacz*
 - ewentualne przesłanie żądania, jeżeli kolejka żądań jest niepusta

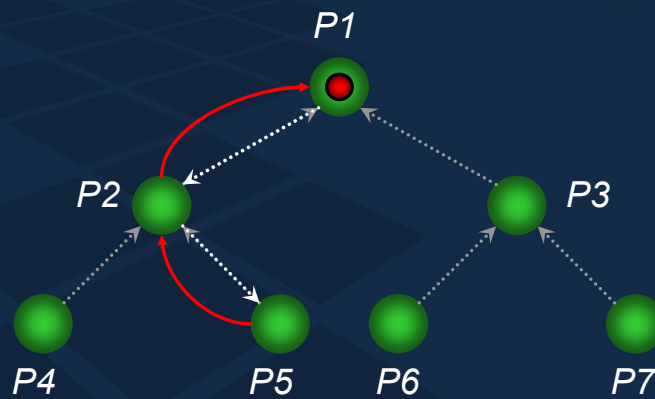
Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (25)

Proces P_i wchodzi do sekcji krytycznej w chwili gdy dostaje żeton, a jego własny wpis jest na szczycie jego *kolejki_żądań*. W tym wypadku, proces P_i kasuje początkowy wpis ze swojej *kolejki_żądań* i wchodzi do sekcji krytycznej.

Po ukończeniu sekcji krytycznej proces P_i , jeżeli jego kolejka żądań jest niepusta, kasuje wpis z początku swojej kolejki, wysyła żeton do odpowiedniego procesu P_j i ustawia zmienną *posiadacz* na P_j . Jeśli kolejka procesu P_i jest wciąż niepusta, wtedy proces wysyła **ŻĄDANIE** do procesu, który jest wskazany przez zmienną *posiadacz*.

Algorytm Raymonda – przykład

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (26)

Proces $P5$ żąda żetonu. Żądanie dociera do aktualnego korzenia, którym jest proces $P1$. Korzeń po otrzymaniu żądania, przekazuje żeton do $P5$. Należy zauważyć, że w trakcie działania algorytmu zmieniają się zmienne *posiadacz*, a wraz z nimi struktura drzewa.

Zakleszczenia

- Zakleszczenia pojawiają się, gdy proces chce mieć na wyłączność dostęp do pewnego zasobu, ale nie może go otrzymać i w wyniku tego zostaje *zablokowany*

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (27)

W systemach rozproszonych często pojawia się sytuacja, gdy dwa lub więcej procesów rywalizuje o pewne zasoby. Jeżeli zasoby w danym momencie będą niedostępne, procesy mogą być zmuszone do przejścia na jakiś czas w stan oczekiwania. Może się jednak zdarzyć, że jakiś zasób zostanie zablokowany przez pewien proces na czas z góry nieokreślony. W zaistniałej sytuacji inne procesy muszą oczekiwać na zasób, do którego nigdy nie będą miały dostępu. W tym wypadku mamy do czynienia z tzw. **zakleszczeniem** (ang. *deadlock*).

Zagadnienie zakleszczenia pojawia się często w kontekście środowisk wieloprogramowych. W dalszej części wykładu skupimy się na problematyce zakleszczeń w systemach rozproszonych, a tym samym nie będziemy zajmować się pewnymi kwestiami, które wynikają ze środowisk nierozproszonych.

Warunki konieczne zakleszczenia

1. Wzajemne wykluczanie
2. Istnienie procesu, który blokuje zasób, a jednocześnie sam czeka na zasób blokowany przez inny proces
3. Brak wywłaszczania zasobów
4. Czekanie cykliczne

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (28)

Aby wystąpiło zakleszczenie muszą być spełnione pewne warunki.

Po pierwsze musi występować **wzajemne wykluczanie**. Oznacza to, że jeśli w danej chwili zasobu używa jeden proces, to nie może z niego równocześnie korzystać inny.

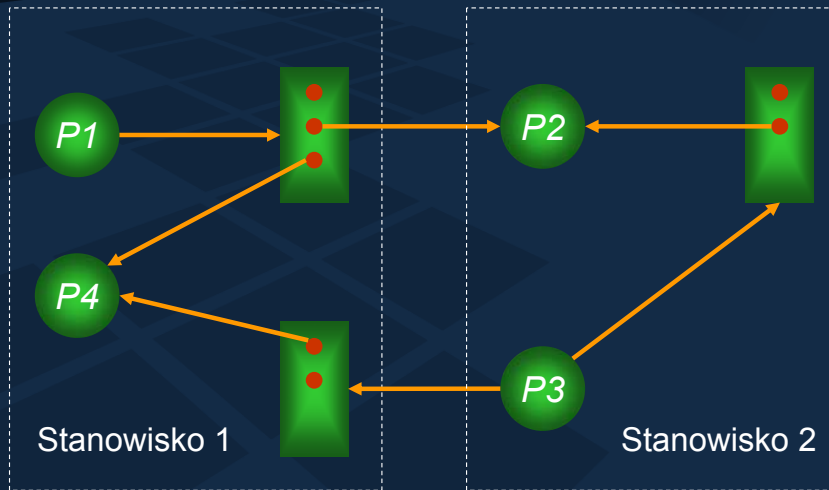
Kolejnym warunkiem koniecznym do wystąpienia zakleszczenia jest istnienie procesu, który korzysta z jakiegoś zasobu, a jednocześnie sam oczekuje na przydział zasobu blokowanego przez inny proces.

Zakleszczenie warunkuje również brak możliwości **wywłaszczania zasobów**. Jeżeli proces blokuje zasób, tylko on może go zwolnić po zakończeniu swojej działania.

Ostatnim warunkiem, który nakłada się z dwoma poprzednimi, jest **czekanie cykliczne**. Polega to na tym, że istnieje ciąg procesów, z których każdy czeka na pewien zasób przetrzymywany przez kolejny proces w ciągu, a dodatkowo ostatni proces w ciągu czeka na zasoby przetrzymywane przez pierwszy proces w ciągu.

Graf przydziału zasobów

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (29)

Do ilustracji i analizy zakleszczeń można posłużyć się tzw. **grafami przydziału zasobów** (ang. *system resource-allocation graph*). Zbiór wierzchołków takiego grafu podzielony jest na dwa zbiory: zbiór procesów oraz zbiór zasobów. Łuk, który biegnie od procesu P_i do zasobu Z_j oznacza że proces chce użyć tego zasobu i czeka na niego. Jeżeli natomiast łuk biegnie od zasobu Z_j do procesu P_i , oznacza to, że zasób został przydzielony procesowi. Stąd też krawędzie tego typu zwaną są odpowiednio: **krawędzią zamówienia** (ang. *request edge*) oraz **krawędzią przydziału** (ang. *assignment edge*).

Na podstawie grafu przydziału zasobów można wykazać, że jeżeli w grafie nie występują cykle, to w systemie reprezentowanym przez ten graf nie ma zakleszczeń. W przeciwnym wypadku może pojawić się zakleszczenie.

W grafie przydziału zasobów na rysunku dla uproszczenia zasoby oznacza się prostokątami, a procesy kółkami. Egzemplarze zasobów rozróżnia się dodatkowo kropkami wewnątrz prostokątów (zasobów); gdy proces wysła zamówienie na zasób, oznaczamy to krawędzią zamówienia dochodzącą do brzegu prostokąta, natomiast gdy proces otrzymuje przydział, to jest to konkretny egzemplarz zasobu i krawędź przydziału rozpoczyna się od kropki (egzemplarza zasobu).

Strategie postępowania z zakleszczeniami

- Sposoby postępowania z zakleszczeniami
 - niedopuszczanie do zakleszczeń
 - dopuszczanie do zakleszczeń i późniejsze ich usuwania
 - ignorowanie zakleszczeń
- Metody niedopuszczania do zakleszczeń
 - zapobieganie zakleszczeniom
 - unikanie zakleszczeń

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (30)

W przypadku zakleszczeń można postępować na kilka sposobów. Po pierwsze można zapewnić, aby do zakleszczeń nigdy nie dochodziło. Po drugie można zezwalać na zakleszczenia, ale po ich wystąpieniu usuwać je. Można też zakleszczenia zupełnie ignorować.

W systemach, w których pojawienie się zakleszczenia nie jest pożądane, stosuje się m.in metody **zapobiegania zakleszczeniom** (ang. *deadlock prevention*) i **unikania zakleszczeń** (ang. *deadlock avoidance*).

Zapobieganie zakleszczeniom polega w uproszczeniu na tym, aby nie dopuścić do zajęcia któregoś z warunków koniecznych do wystąpienia zakleszczenia. Realizuje się to najczęściej poprzez nałożenie ograniczeń na porządek w jakim przydzielane są zasoby do procesów.

W metodach stosujących unikanie zakleszczeń, system stara się zebrać jak najwięcej informacji o zasobach z jakich będą korzystały procesy, tak aby podejmując później decyzje o przydziale zasobów mógł uniknąć zakleszczeń.

Zapobieganie zakleszczeniom w systemach rozproszonych

- Przydział priorytetów dla procesów przy dostępie do zasobów
- Zastosowanie znaczników czasowych – możliwość pozbycia się problemu zagłodzenia procesów o niskich priorytetach. Metody:
 - 1) *Czekanie albo śmierć*
 - 2) *Zranienie albo czekanie*
- Wadą powyższych algorytmów jest występowanie niepotrzebnych wyłączeń

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (31)

Wiele spośród algorytmów zapobiegania zakleszczeniom stosowanych w systemach nierozproszonych można zastosować również w środowiskach rozproszonych. Wymaga to oczywiście pewnych dodatkowych mechanizmów, jak m.in. odpowiedniego zastosowania globalnego porządku w systemie (np. wobec zasobów). Nieraz koszt takiego rozwiązania jest jednak nieopłacalny i trzeba zastosować inne rozproszone metody.

Poniżej prezentujemy zastosowanie znaczników czasowych, jako środek służący do zapobiegania zakleszczeniom w systemach z wyłączeniem zasobów. Aby uprościć analizę, zakładamy istnienie jednego egzemplarza każdego zasobu.

W przedstawianym algorytmie każdy proces ma przypisany unikalny priorytet, który decyduje o tym, czy jeden proces powinien czekać na inny. Stosując informacje o priorytetach procesów, możemy nakazać, aby w razie konfliktu proces P_i o wyższym priorytecie mógł czekać na proces P_j o niższym priorytecie. W przeciwnym wypadku, gdy proces P_i ma niższy priorytet, usuwamy go z pamięci.

Stosując powyższy schemat pozbyliśmy się problemu zakleszczeń, ale pojawił się niestety problem w postaci możliwości zagłodzenia procesów o niskich priorytetach. Może się zdarzyć, że procesy takie będą wiecznie wyłączone przez procesy o wyższych priorytetach. W tym celu zaproponowano użycie znaczników czasowych i zaproponowano dwa podejścia do rozwiązania problemu. Unikalne znaczniki czasu nadaje się procesom raz, w trakcie ich utworzenia.

W pierwszej metodzie, zwanej **czekanie albo śmierć** (ang. *wait-die*), nie używa się wyłączeń. Gdy proces P_i przetrzymuje zasób, którego chce użyć inny proces P_j , to P_j może poczekać aż zasób zostanie zwolniony tylko wtedy, gdy jego znacznik czasu jest mniejszy od znacznika czasu procesu P_i . W przeciwnym razie proces P_j jest usuwany z pamięci.

Zranienie albo czekanie (ang. *wound-wait*) jest drugim zaproponowanym podejściem, które stosuje wyłączenie. W tym podejściu jeżeli proces P_j oczekuje zasobu używanego aktualnie przez P_i , to P_j może poczekać na zasób pod warunkiem, że znacznik czasu P_j jest większy. Inaczej P_j zostaje „zraniony”, czyli usunięty z pamięci.

Jak można zauważyć powyższe metody różnią się znacząco od siebie. Niemniej pozwalają na uniknięcie wcześniejszego problemu głodzenia, jeżeli usunięte procesy nie będą otrzymywały nowych znaczników.

Wadą obu schematów jest występowanie niepotrzebnych wyłączeń nawet, gdy nie ma zakleszczeń. W celu uniknięcia tego typu sytuacji można zastosować wykrywanie zakleszczeń.

Wykrywanie zakleszczeń

- Do wykrywania zakleszczeń używa się *grafu oczekiwania*, który reprezentuje stan przydziału zasobów
- Jeżeli stan przedstawiany przez graf dotyczy całego systemu rozproszonego mówimy o *globalnym grafie oczekiwania*
- Jeżeli stan, który reprezentuje graf dotyczy tylko danego stanowiska, to jest to *lokalny graf oczekiwania*

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (32)

W algorytmach **wykrywania zakleszczeń**, konstruuje się tzw. **graf oczekiwania** (ang. *wait-for graph*), który jest grafem skierowanym. Łuki w takim grafie reprezentują stan przydziału zasobów. Mając graf oczekiwania i wiedząc, czy istnieje w nim cykl możemy stwierdzić, czy mamy do czynienia z zakleszczeniem.

Wraz z pojęciem grafu oczekiwania w systemach rozproszonych, pojawiają się również pojęcia **lokalnego i globalnego grafu oczekiwania**.

Lokalny graf oczekiwania związany jest z danym stanowiskiem przetwarzania. Węzły w takim grafie odpowiadają procesom lokalnym lub zdalnym, które aktualnie utrzymują lub zamawiają zasoby lokalne na określonym komputerze. Zauważmy, że w ramach poszczególnych stanowisk, procesy mogą się powtarzać.

Globalny graf oczekiwania odnosi się do wszystkich stanowisk i otrzymywany jest w wyniku zsumowania lokalnych grafów oczekiwania.

Fakt, że lokalne grafy nie posiadają cykli nie oznacza, że nie występuje zakleszczenie. Może ono być widoczne dopiero w globalnym grafie. Zatem aby stwierdzić że w systemie rozproszonym występuje zakleszczenie, musimy znać globalny graf oczekiwania.

Na rysunku zilustrowano przykład zakleszczenie trzech procesów *P2*, *P3* oraz *P4*.

Podjęcie scentralizowane

- Kontrolę nad systemem sprawuje *koordynator wykrywania zakleszczeń*
- Zadaniem koordynatora jest konstruowanie globalnego grafu oczekiwania na podstawie informacji o lokalnych grafach oczekiwania i wykrywanie zakleszczeń
- Sposoby konstruowania globalnego grafu oczekiwania:
 - przy każdej zmianie grafów lokalnych
 - po uzbieraniu odpowiedniej liczby zmian w grafach lokalnych
 - przy uruchamianiu algorytmu wykrywania zakleszczeń
- Problem *falszywych cykli* i niepotrzebnych wycofań

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (33)

Centralnym elementem podejścia scentralizowanego jest **koordynator wykrywania zakleszczeń** (ang. *deadlock-detection coordinator*). Jest to pojedynczy proces, którego głównym zadaniem jest utrzymanie globalnego grafu oczekiwania poprzez sumowanie lokalnych grafów. Ze względu na charakterystykę i opóźnienia panujące w systemie rozproszonym wiedza koordynatora o globalnym grafie oczekiwania nie zawsze jest kompletna i aktualna. Dlatego wprowadzono kolejne rozróżnienie między grafami oczekiwania: **graf rzeczywisty** odzwierciedlający rzeczywisty stan systemu oraz **graf konstruowany**, czyli taki jakim widzi go koordynator. Innymi słowy graf konstruowany jest pewnym przybliżeniem grafu rzeczywistego. Aby graf konstruowany był przydatny musi dać możliwość poprawnego wykrycia zakleszczeń.

Graf oczekiwania może być konstruowany na kilka sposobów. Informacje o globalnym grafie oczekiwania można aktualizować przy okazji każdej zmiany grafów lokalnych lub po uzbieraniu określonej liczby zmian. Istnieje także możliwość konstrukcji grafu w momencie gdy wywoływany jest algorytm wykrywania zakleszczeń.

W wypadku zastosowaniu pierwszego schematu aktualizacji grafu, gdy usuwany lub dodawany jest jakiś łuk do któregoś z lokalnych grafów, powiadamiany jest o tym koordynator, a następnie aktualizowany jest globalny graf oczekiwania. Na podstawie tego grafu koordynator wykrywa zakleszczenia i powiadamia odpowiednie stanowiska o swojej decyzji co do usunięcia lub wstrzymania niektórych procesów.

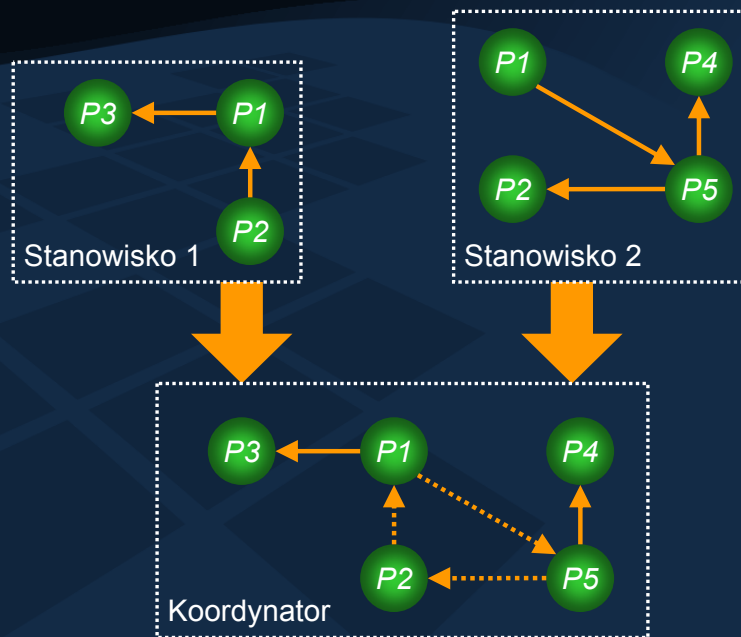
Graf oczekiwania konstruowany według powyższego schematu nie jest wolny od pewnych niedogodności w postaci np. **falszywych cykli** (ang. *false cycles*). Falszywe cykle pojawiają się na skutek niedoinformowania koordynatora o aktualnie zwolnionych i przydzielonych zasobach. W ten sposób w grafie oczekiwania istnieje czasami łuk, którego nie ma w rzeczywistym grafie oczekiwania, a który to powoduje wykrycie nieistniejącego zakleszczenia. Niepotrzebne wycofania mogą się również pojawić, gdy procesy, które wcześniej powodowały zakleszczenie, są nagle usuwane bez wiedzy koordynatora.

Kolejna wersja algorytmu scentralizowanego zakłada, że aktualizacje grafu oczekiwania następują w trakcie wywoływania algorytmu wykrywania zakleszczeń. Przewagą tego algorytmu nad poprzednim jest brak wykrywania falszywych zakleszczeń. Gdy proces P_i zamawia zasób od P_j , a oba procesy są na różnych stanowiskach, zamówienie opatrywane jest unikalnym znacznikiem czasu t . Tym samym krawędź zamówienia od P_i do P_j również posiada znacznik t . Ponadto krawędź ta wstawiana jest tylko do lokalnego grafu na stanowisku, gdzie przebywa proces P_i . W przypadku drugiego stanowiska wspomniana krawędź zamówienia jest wstawiana tylko wtedy, jeżeli stanowisko to otrzymało nowe zamówienie na zasób i nie może go od razu spełnić. Lokalne zamówienia nie są opatrywane znacznikami.

W momencie kiedy koordynator chce zbudować globalny graf oczekiwania, rozsyła do wszystkich stanowisk prośbę o dostarczenie grafów lokalnych. Po otrzymaniu wszystkich lokalnych grafów, składany jest graf globalny. Wierzchołkami globalnego grafu są wszystkie procesy w systemie, a do zbioru krawędzi trafiają te krawędzie z lokalnych grafów, które albo nie są oznaczone znacznikami czasu, albo posiadają znacznik i pojawiają się w więcej niż jednym lokalnym grafie oczekiwania. Jeżeli w tak skonstruowanym grafie występuje cykl, to w systemie jest zakleszczenie.

Podejście scentralizowane – przykład

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (34)

W podejściu scentralizowanym koordynator wykrywania zakleszczeń zbiera od różnych stanowisk lokalne grafy oczekiwania, a następnie konstruuje globalny graf oczekiwania. Na załączonej ilustracji możemy zobaczyć u koordynatora sumę dwóch grafów lokalnych ze stanowisk 1 i 2. Przerywaną linią oznaczono strzałki, które wspólnie tworzą wykryty cykl w globalnym grafie oczekiwania, a tym samym reprezentują zakleszczenie.

Podjęcie rozproszone

- Za wykrywanie zakleszczeń jest odpowiedzialnych wiele procesów
- W podejściu rozproszonym do lokalnego grafu oczekiwania wprowadzono dodatkowy wierzchołek $Pzew$, który reprezentuje powiązanie lokalnych procesów z zasobami przechowywanymi przez procesy na innych stanowiskach
- Każde stanowisko buduje pewną część globalnego grafu oczekiwania
- Wystąpienie zakleszczenia jest stwierdzane w momencie wykrycia na którymś ze stanowisk cyklu, który nie zawiera wierzchołka $Pzew$

Elekcja, wzajemne wykluczanie i zakleszczenie (35)

W przeciwieństwie do algorytmu scentralizowanego w podejściu rozproszonym konstrukcją globalnego grafu oczekiwania, a dokładniej jego części, zajmuje się wiele procesów. Odpowiedzialność za wykrywanie zakleszczeń jest więc podzielona pomiędzy tych kilka procesów. Jeżeli, któryś z takich procesów wykryje cykl w swojej części globalnego grafu, oznacza to, że wystąpiło zakleszczenie.

Graf lokalny każdego procesu różni się nieco od tego w algorytmie scentralizowanym, gdyż dodano do niego specjalny wierzchołek $Pzew$. Jeżeli istnieje łuk z pewnego procesu P_i do $Pzew$, to P_i czeka na zasób z innego stanowiska przetrzymywany przez dowolny proces. Jeżeli zachodzi sytuacja odwrotna tzn. pojawia się łuk od $Pzew$ do P_i , znaczy to, że jakiś zdalny proces czeka na zasoby, do których dostęp ma w danej chwili lokalny proces.

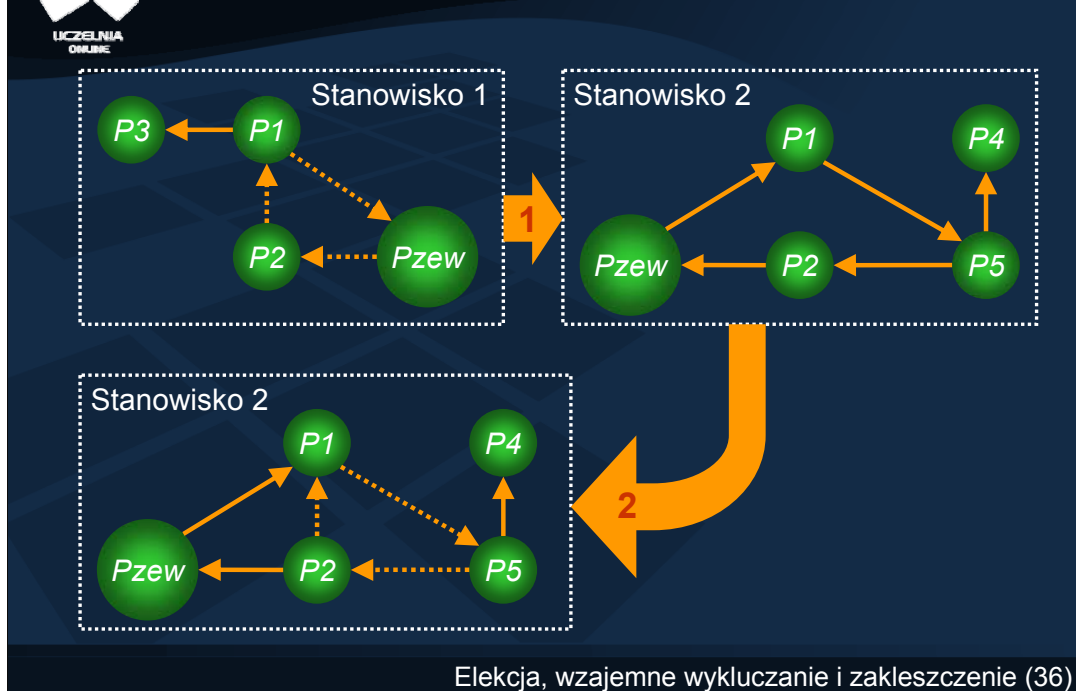
Schemat działania algorytmu wygląda następująco. Jeżeli stanowisko wykryło w swoim grafie oczekiwania cykl, który nie zawiera $Pzew$, to w systemie jest zakleszczenie. Jeżeli cykl zawiera wierzchołek $Pzew$, to wykonywany jest algorytm rozproszony.

Jeżeli stanowisko S_i wykryło cykl w grafie z wierzchołkiem $Pzew$, wysyła informacje o wystąpieniu zakleszczenia oraz dane o cyklu do stanowiska S_j , na którym znajduje się proces przetrzymujący aktualnie zasoby potrzebne procesowi czekającemu na $Pzew$. Stanowisko S_j po otrzymaniu informacji o wykryciu zakleszczenia, aktualizuje swój graf oczekiwania i szuka cyklu nie zawierającego $Pzew$. Jeżeli znajdzie, to jest zakleszczenie. Jeżeli w cyklu występuje natomiast $Pzew$, to informacje o wykryciu zakleszczenia wędrują do kolejnego stanowiska. Cała procedura powtarzana jest skończoną liczbę razy do momentu zakończenia algorytmu lub wykrycia zakleszczenia.

Do algorytmu wprowadzono pewną optymalizację komunikacji, tak aby w sytuacji, gdy kilka procesów wykryje zakleszczenie, nie wszystkie wysyłały o nim informację. Każdy proces oznaczono unikalnym identyfikatorem. Gdy stanowisko wykryje cykl, na który składa się ciąg procesów ($Pzew, P1, P2, \dots, PN, Pzew$), sprawdza czy zachodzi warunek $identyfikator(PN) < identyfikator(P1)$. Jeżeli warunek jest spełniony, informacja o zakleszczeniu jest wysyłana, w przeciwnym wypadku inicjatywę musi przejąć inne stanowisko.

Podjęcie rozproszone – przykład

Na ilustracji przedstawiono przykładowy schemat działania rozproszonego algorytmu wykrywania zakleszczeń. Załóżmy, że stanowisko 1. wykryło cykl w swoim grafie oczekiwania $Pzew \rightarrow P2 \rightarrow P1 \rightarrow Pzew$. Cykl ten zawiera wierzchołek $Pzew$ połączony z procesami $P1$ oraz $P2$, co oznacza, że $P1$ oczekuje na zasoby przetrzymywane przez jakiś zdalny proces, natomiast $P2$ używa zasobów, których żąda również zdalny proces. Ponieważ stanowisko 2. zawiera proces $P1$, który to na stanowisku 1. oczekuje na zwolnienie zasobów, graf ze stanowiska 1. przesyłany jest do stanowiska 2. Na stanowisku 2. lokalny graf oczekiwania sumowany jest z grafem otrzymanym ze stanowiska 1. W wyniku operacji sumowania okazało się, że uzyskany graf oczekiwania zawiera cykl $P1 \rightarrow P5 \rightarrow P2 \rightarrow P1$, czyli zostało wykryte zakleszczenie.